

Verkkoteknologian haasteita ja mahdollisuuksia aikuisopiskelussa

Sallila, P. & Kalli, P. (toim.) (2001) Verkot ja teknologia aikuisopiskelun tukena. Aikuiskasvatuksen 42. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Kirja on yksi laajimmista ja monipuolisimmista verkko-pohjaisia oppimisympäristöjä käsittelevistä suomenkielisistä teoksista. Lähtökohtana kirjan kirjoittamiselle on verkko-pohjaisten oppimisympäristöjen suosion räjähdysmäinen kasvu. Luottamus viestintäteknologiaan on nykyään erittäin korkealla tasolla aikuiskoulutuksessa, ja verkon uskotaan syrjäyttävän huomattavassa määrin perinteisiä koulutusratkaisuja. Kirjan tavoitteena on tarkastella teoreettisten pohdintojen ja empiiristen esimerkkien avulla verkkoteknologian merkitystä ja mahdollisuuksia aikuiskoulutuksessa ja oppimisessa. Ennen kaikkea kirjassa pyritään kriittisyyteen. Teknologista muutosta ei lupaaavista mahdollisuuksista huolimatta hyväksytään aikuiskoulutukseen itsestäänselvyytenä, vaan kirjoittajat haluavat tuoda esiin myös verkkoteknologian ongelmia ja rajoituksia.

Kirjan 12 artikkelia perustuvat viime aikojen uusimpiin tutkimuksiin ja käytännön kokemuksiin, ja ne ovat aikuiskoulutuksen ja verkko-opetuksen asiantuntijoiden kirjoittamia. Artikkeleissa lähestytään verkko-op-

pimista monista eri lähtökohdista.

Verkkopohjaisten

oppimisympäristöjen haasteiden ja mahdollisuuksien kartoittaminen on yksi kirjan keskeisistä teemoista. Hakkaraisen mukaan verkkopohjaisten oppimisympäristöjen suurimpana ongelmana on nykyisin yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksellisuuden puute. Materiaalia siirretään verkkoon vanhan, tiedonsiirtoon perustuvan oppimiskäsitteilyn mukaisesti. Hakkaraisen vastaus yhteisöllisempään oppimiseen on tutkivan verkko-oppimisen malli, joka tähtää tiedonsiirron sijasta oppimiskulttuurin muutokseen. Teoreettisen mallin luomisen ohella voidaan kartoittaa myös verkkopohjaisten oppimisympäristöjen keskeisiä piirteitä. Mannisen mukaan verkko tarjoaa aikuisopiskelijalle monia mahdollisuuksia, kuten opiskelijan elämäntilanteen ja kokemuksen sekä asiantuntemuksen joustavan hyödyntämisen. Verkkopohjaisten oppimiskäytäntöjen potentiaalista huolimatta harvalla on kuitenkaan tarvittavaa osaamista tai mahdollisuuksia oppimisympäristöjen maksimaaliseen hyödyntämiseen. Nevgin & Tirrin mukaan verkko-opiskelua on rajoittanut niin opiskelijoiden tekniset, taloudelliset kuin opiskeltavaan aiheeseen liittyvät lähtökohdat. Vaikeuksia voidaan kuitenkin ainakin osittain ennaltaehkäistä opintojen suunnitteluvaiheessa huolellisella lähtötaso-

kartoituksella ja heterogeenisen opiskelijaryhmän valinnalla.

Oppimisen ohjauksen

kriteereiden määrittäminen on toinen kirjan kantavista teemoista. Kiviniemen mukaan verkko-opiskelu on perusluonteeltaan itsenäistä, mutta opiskelun onnistuminen vaatii tehokkaan, automaisuutta tukevan ohjausjärjestelmän. Keskeisimpiä tekijöitä ohjausjärjestelmässä ovat verkkomateriaalit, oppimistehtävät, yhteisöllinen oppiminen ja tutorointi. Koivisto & Ilomäki syventävät oppimisen ohjausanalyysiä arvioimalla ammatillisten oppilaitosten opettajien verkko-opetusteknologian käyttöön liittyviä kykyjä. Teknologian käyttö on luonnollisesti lisääntynyt ja kehittynekin opettajien keskuudessa, mutta käytön lisääntyminen on ollut melko hidasta. Keskeisin syy hitauteen on ollut teknologian käytön opastus, joka on keskittynyt lähes yksinomaan tekniseen tukeen pedagogisten näkökohtien sijasta.

Kolmantena kirjan pääteemana on yhteisöllisyyden toteutuminen verkko-opiskelussa. Lehdon & Tervan tutkimustulosten mukaan yhteisöllisyys on verkko-opiskelussa juuri nyt hyvin matalaa tai se puuttuu kokonaan. Tulevaisuus näyttää kuitenkin paremmalta. Argumentointinsa tukena Lehto & Terva käyttävät viestintäalan opiskelijoita, joiden keskuudessa verkko-opiskelun yhteisöllisyys to-

teutuu jo nyt lähes ideaalisella tavalla. Lehto & Terva uskovat myös muiden opiskelijaryhmien saavuttavan vähitellen viestintäopiskelijoiden kaltaisia tuloksia. Marttunen & Laurinen tutkivat tarkemmin yhteisöllisen ajattelun kehittymistä verkko-opiskelussa vertaamalla sähköpostitse käytävää pienryhmäkeskustelua vastaavaan suulliseen keskusteluun. Hieman yllättäen yhteisöllisyys näyttää toteutuvan sähköpostikeskustelussa selkeämmin kuin suullisessa keskustelussa. Keskeiseksi tulosta selittäväksi tekijäksi Marttunen & Laurinen nostavat sähköpostin demokraattisuuden. Sähköpostikeskustelussa opiskelija joutuu suullista keskustelua helpommin kohtaamaan ristiriitatilanteet, eikä sähköpostin välityksellä ole helppoa dominoida keskustelua. Verkko-opiskelun yhteisöllisyyden toteutumiseen voidaan suhtautua vieläkin luottavaisemmin. Mäyrän mukaan verkko-opiskelu hajauttaa vielä nykyäänkin voimissaan olevan opettajasidonnaisen ja sopeuttavan opetuskulttuurin vuorovaikutteiseksi, tietoa tuottavaksi oppimiskulttuuriksi.

Neljäntenä kirjan pääteemana on verkko-oppimisen soveltaminen spesifeihin toimintaympäristöihin. Martikainen & Florath katsovat verkkopalveluiden kehittymisen kohottaneen uudelleen YLE:n merkitystä oppimisen tukijana. Erityisen suuri rooli YLE:llä on verkko-oppimisen tasa-arvoisuuden edistämisessä, sillä YLE voi toiminnallaan huolehtia opetustarjonnan edullisuudesta, saatavuudesta ja helppokäyttöisyydestä sekä ammatillisen ja yleissivistävän

opetuksen järjestämisestä. Vapaassa sivistystyössä siirtyminen verkkoteknologiaan ei Sarjan mukaan ole tapahtunut yhtä luontevasti kuin YLE:ssä. Suomessa vapaan sivistystyön vieminen nettiin on toteutunut hyvin hitaasti ja pienillä resursseilla. Myös yliopistoilla on ollut ongelmia. Pohjosen arvion mukaan yliopistojen verkkopohjaisiin oppimisympäristöihin liittyvä kehitystyö ei ole ollut strategista, vaan ainoastaan yksittäisten projektien varassa. Todellisen verkko-oppimiskulttuurin luominen edellyttääkin syvällistä yliopistojen rakenteiden ja normien uudelleenmuokkausta.

Kirjan viides ja kenties merkittävin teema on kriittisyys, joka toteutuu ansiokkaasti kirjan kaikissa artikkeleissa. Erityisesti Suorannan & Tomperin kirjan lopussa esittämä pohdinta herättää paljon kysymyksiä. Suorannan & Tomperin artikkelissa verkko-teknologiaa ei tarkastella enää oppimisen tai opettamisen sujuvuuden, vaan yhteiskunnan näkökulmasta. Vastinpareina ovat aikuiskasvatus ja teknokapitalismi. Suorannan & Tomperin keskeisimpänä argumenttina on, että aikuiskasvatus ei saa tuottaa yhteiskunnan valtaniminä olevaan teknologian ihannointiin sopeutuvia osajia, vaan kriittisiä, sääntöjä ja käytäntöjä uudistavia aktivisteja.

Kirja onnistuu vastaamaan hyvin sille asetettuihin tavoitteisiin. Lukijalle jää selkeä ja kattava kuva verkko-oppimisen nykytilasta ja tulevaisuuden kehitysnäkymistä. Myös kriittisyysnäkökulma toteutuu kirjassa niin

vahvasti, että sekä verkko-oppimisen puolestapuhujat että vastustajat joutuvat välitömän lukukokemuksen jälkeen pohtimaan verkko-teknologian oikeutusta aikuiskoulutuksessa.

Verkko-oppimisen

vastustajat saavat kirjasta paljon tarttumapinta-alaa. Lähes kaikkien kirjoittajien mukaan verkkopohjaisten oppimisympäristöjen kehittäminen on pedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna vielä lähes lasten kengissä. Monilla käyttäjärhmillä on myös vaikeuksia oppimisympäristöjen teknisessä hallinnassa, vaikka juuri tekniseen tukeen on panostettu huomattavasti pedagogista ohjausta enemmän. Kaikilla opiskelijaryhmillä ei myöskään ole taloudellisia mahdollisuuksia osallistua verkko-opetukseen. Lisäksi verkko-opetusteknologian pelätään vääristävän ihmisen ja koneen välistä suhdetta inhimillistämällä tietokonetta ja koneistamalla opiskelijaa.

Kokonaisuutena kirja edustaa kuitenkin verkko-omenteista näkökulmaa. Vaikka kirjoittajat myöntävät verkkopohjaisissa oppimisympäristöissä olevan vielä suuria puutteita, tulevaisuuteen suhtaudutaan valoisasti. Tästä osoituksena ovat onnistuneet yksittäiset opetus- ja oppimisesimerkit. Ratkaisevinta näiden esimerkkien laajemmalle leviämisen kannalta on, kyetäänkö verkkopohjaisten oppimisympäristöjen teknisten ominaisuuksien ihannoimisesta siirtymään jatkossa inhimillisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden korostamiseen.

Ville Pietiläinen